

11. Тлумачний словник української мови: Понад 12500 статей (близько 40 000 слів) / [ред. д. філол. н., проф. Калашник В. С.]. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х. : Прапор, 2006. – 992 с.

12. Turning Education Structures in Europe. 2nd Edition. [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>.

РЕЗЮМЕ

И. В. Ставицкая. Иноязычная компетентность: место дефиниции в терминологическом поле современных научных суждений.

В статье на основании анализа литературных источников исследуются вопросы формирования компетентности и иноязычной компетентности, проанализированы определения иностранных и отечественных ученых по данной тематике, определяется место дефиниции «иноязычная компетентность» в терминологическом поле современных научных суждений. В статье проанализированы сущность и содержание понятия «иноязычная компетентность».

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, иноязычная компетентность, классификация компетентностей, проект Тюннг, высшее образование.

SUMMARY

I. Stavvytska. Foreign language competence: the place of definition in terminology field of modern scientific statements.

In the article by means of analysis of references questions of forming competence and foreign language competence are examined, the definitions of scientists on the subject of study are analysed, the place of definition «foreign language competence» is determined in terminology field of modern scientific statements. The essence and concept of definition «foreign language competence» are analysed in the article.

Key words: competence, foreign language competence, competence approach, classification of competencies, Tuning project, higher education.

УДК 37.018.46 : 796

С. О. Старченко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

НЕПЕРЕРВНА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті аналізується система неперервної підготовки вчителя фізичної культури. В сучасних умовах інтенсивного збільшення обсягів наукової інформації її постійного оновлення, розширення та поглиблення, відбувається досить швидко застаріння одержаних фахівцем знань та знецінення набутої раніше освіти. Акцентується увага на підвищенні професійної компетентності вчителя через систему закладів післядипломної освіти. Визначено основні мотиви та причини навчання вчителів у системі підвищення кваліфікації та як вони змінюються в залежності від віку та тривалості роботи за фахом.

Ключові слова: неперервна підготовка, освіта, вчитель фізичної культури, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації.

Постановка проблеми. Сучасний учитель фізичної культури повинен мати низку потенційних можливостей та перспектив, спрямованих на виховання здорового, працездатного, психологічно та емоційно стійкого, фізично розвинутого покоління. Об'єктивні реалії викликали необхідність переосмислити функціональне призначення фізичної культури як навчальної дисципліни, що повинна орієнтувати предметний зміст на формування різнобічно розвинутої та фізично активної особистості яка здатна використовувати цінності фізичної культури для зміцнення і тривалого збереження здоров'я, оптимізації власної трудової діяльності в складних соціально-економічних умовах.

Для практичної реалізації та втілення цих положень необхідно, щоб була досягнута професійна компетентність учителя фізичної культури, яка, у свою чергу, буде розвиватись та вдосконалюватись ним через систему неперервної підготовки. Це забезпечить запити суспільства у фахівцях різного рівня освіти і професійної спрямованості, потреба в яких обумовлена змінами соціально-економічного стану країни.

В Україні неперервна освіта охоплює дитячі дошкільні заклади, загальноосвітні навчальні заклади, професійно-технічні училища, вищі навчальні заклади I–IV рівнів акредитації, заклади післядипломної освіти, курси підвищення кваліфікації, перепідготовку, стажування, навчання в аспірантурі, докторантурі, що дозволяє людині отримати і розвинути необхідні вміння професійної компетенції. Бажання бути самостійною, самокерованою, самореалізованою особистістю, потяг до самовдосконалення, самовизначення спрямовує людину на отримання відповідної освіти. Як зазначає Б. Гершунський [2, 65], неперервна освіта є комплексом державних суспільних закладів, що забезпечують організаційну і змістовну єдність, а також взаємозв'язок усіх рівнів, які спільно вирішують завдання виховання, загальноосвітньої, політехнічної і професійної підготовки кожної людини.

Таким чином, система неперервної професійної освіти складається з різних рівнів, які взаємопов'язані між собою однією метою – отримання знань, умінь і навичок спеціалістами певного фаху, що відображено в Законі України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-III [5] та в положенні про освітньо-кваліфікаційні рівні від 20 січня 1998 р. № 65 [9].

Різнорівнева підготовка передбачає отримання знань, умінь і навичок майбутніми фахівцями різних спеціальностей, у тому числі і з фізичного виховання. Як наслідок, на сьогодні гостро постає проблема кардинального реформування вищої освіти в галузі фізичного виховання.

По-перше, її актуальність зумовлена критичним положенням, яке склалося в регіонах, що характеризується зниженням здоров'я населення [1]. По-друге, розпадом старої системи вищої освіти з жорсткою адміністративно-командною структурою управління і принциповою зміною вимог до підготовки кадрів в умовах державної самостійності країни. По-третє, відсутністю нової концепції розвитку і регулювання підготовки фахівців у нових соціально-економічних умовах. Все це вимагає розробки концептуального підходу до формування фахівців з новим мисленням, які б задовольняли потреби України у кваліфікованих кадрах.

Аналіз актуальних досліджень. Аналізуючи роботи науковців, можна зазначити, що система неперервної освіти побудована за принципом цілісної системи, яка сприяє розвитку творчого потенціалу особистості. Ця система має базовий і професійний компоненти, що взаємодіють між собою і спрямовані на підготовку активних суб'єктів праці, пізнання і спілкування [8, 27].

На думку Н. Протасової, цілісну систему неперервної освіти необхідно розглядати як [10]:

- надання можливостей кожному громадянину вивчати загальноосвітні та спеціальні дисципліни, виходячи із суспільних та особистісних потреб;
- сукупність ланок освіти, що взаємопов'язані між собою, динамічно розвиваються і забезпечують наступність у навчанні;
- шлях до постійного збільшення реального інтелектуального, кваліфікаційного та духовного потенціалу суспільства.

Під неперервною професійною освітою Л. Сігаєва розуміє процес, спрямований на всебічний розвиток особистості, систематичне поповнення знань, у ході яких удосконалюється професійна компетентність та збагачується духовна потреба людини [11].

У свою чергу, розвиток системи неперервної педагогічної освіти в Україні пов'язаний з удосконаленням системи післядипломної освіти педагогічних кадрів. Як складова освітньої системи, післядипломна освіта педагогів є складним системним утворенням, що функціонує й розвивається згідно власним законам і зумовлює розвиток своїх структурних компонентів та підсистем. Тому для багатьох дослідників неперервної освіти досить актуальним постає питання післядипломної підготовки педагогів.

Усвідомлення місця і ролі підвищення кваліфікації в системі післядипломної та неперервної педагогічної освіти сприяло посилення

уваги науковців і практиків до проблеми підвищення професіоналізму фахівців з певним життєвим і професійним досвідом. У цьому контексті особливу цінність, на наш погляд, мають роботи О. Владиславлева, В. Дивак, С. Змеєва, А. Нікуліна, Н. Ничкало, В. Олійника, В. Онушкіна, Н. Протасової, О. Чернишова, В. Юрисова [3; 4; 7; 8; 10; 13].

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично визначити мотиваційну сторону та основні причини підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури в системі закладів післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах із зростанням обсягів інформації її постійного оновлення, розширення та поглиблення, відбувається надшвидке застаріння одержаних фахівцем знань, знецінення набутої раніше освіти. Стало вже очевидним, що набутих знань та вмінь, отриманих студентом у ВНЗ, вистачає на три-п'ять років плідної праці, після чого потрібне відновлення і опанування нових теоретичних і практичних знань.

Підвищення кваліфікації вчителя фізичної культури визначається як неперервний висхідний процес зростання його професійних знань, що передбачає, *по-перше*, нагромадження філософських, економічних, соціокультурних, психолого-педагогічних знань, щодо методології та методики викладання предмета, психології засвоєння учнями навчального матеріалу та дидактичних закономірностей навчально-виховного процесу; *по-друге*, розвиток майстерності передачі знань учням; *по-третє*, досягнення компетентності у формуванні в учнів готовності до продуктивного розв'язання поставлених перед ними навчально-виховних завдань [6].

У свою чергу, ефективність системи підвищення кваліфікації багато в чому залежить від удосконалювання організаційно-управлінської структури, науково-методичного, програмного, фінансового і кадрового забезпечення.

Отже, розгляд питань, пов'язаних із особливостями процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури, на наш погляд, є досить важливими згідно з проблематикою нашого дослідження.

Розбудова національної освіти в Україні і приєднання її до Болонського процесу є одним з основних чинників, що зумовлюють функціонування післядипломної освіти та розвиток її в системі неперервної освіти. Згідно Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття) серед принципів реалізації зазначено, що неперервна освіта «відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності в навчанні та вихованні» [3].

Система підвищення кваліфікації має переваги порівняно з базовою професійною освітою: вона не інерційна, швидко реагує на соціально-

економічні та техніко-технологічні умови; має двобічний зв'язок з практикою; термін навчання значно коротший; суб'єкти освіти здатні критично оцінювати пропоновані інновації, приймаючи безпосередню участь у їхній апробації, розвитку та реалізації. Зважаючи на реальну вагу даної підсистеми, її можна вважати центральною ланкою в системі післядипломної освіти педагогів.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що післядипломна освіта виступає елементом неперервної та реалізує компенсаторну, адаптивну, розвивальну, інтегративну функції. Але вона також характеризується наявністю власних функціональних характеристик. Суб'єктом післядипломної освіти є особистість, що у процесі навчання задовольняє свої потреби та соціалізується. Саме ці два критерії – реалізація потреб і соціалізація дозволяють охарактеризувати специфічні функції післядипломної освіти, тому що на їх основі має місце залучення до певної соціальної групи, її цінностям і нормам.

Проведене опитування дало можливість визначити основні мотиви та причини навчання вчителів фізичної культури в системі підвищення кваліфікації закладів післядипломної освіти. Сутність його полягала в тому, що респондентам пропонувалося оцінити значимість факторів, що впливають на формування їхньої потреби в післядипломному навчанні. Для цього нами були використані оціночні критерії, які розроблені Американським Союзом здоров'я, фізичного виховання, активного відпочинку і танцю (AAHPERD).

Як наслідок, були визначені і класифіковані основні причини навчання у системі післядипломної освіти, в основу яких була покладена їхня цільова спрямованість. Найбільш важливими та значимими серед них є:

- *професійні* – впевненість у тому, що результати певного виду діяльності будуть упроваджені в реальний процес праці та у професійне вдосконалення;
- *матеріальні* – розуміння зв'язку між зростанням культурно-освітнього рівня та підвищенням винагороди за наявні знання та уміння, що практично використовуються;
- *адаптивні* – усвідомлення соціального стану, що залежить від рівня культурно-освітньої компетентності та творчої ініціативи індивіда;
- *моральні* – формування спонукальної сили поваги та самоповаги особистості, визнання значимості і попиту її знань;
- *соціально-педагогічні* – ствердження фахівця як приклад (особливо у дітей).

З цією метою був проведений порівняльний аналіз основних груп факторів-причин у післядипломній фізкультурній освіті вчителів фізичної культури, а також визначені мотиви, що впливають на їхню значимість.

Аналіз отриманих даних дозволив встановити, що післядипломна освіта розглядається вчителями фізичної культури як спосіб реалізації їх професійних і моральних причин – (0,65 та 0,53 бали), які зумовлені необхідністю розширення знань і вмінь (рис. 1). Цей факт підтверджує припущення про те, що саме вони повинні стати основним шляхом задоволення освітніх потреб і служити засобом соціального захисту фахівців.

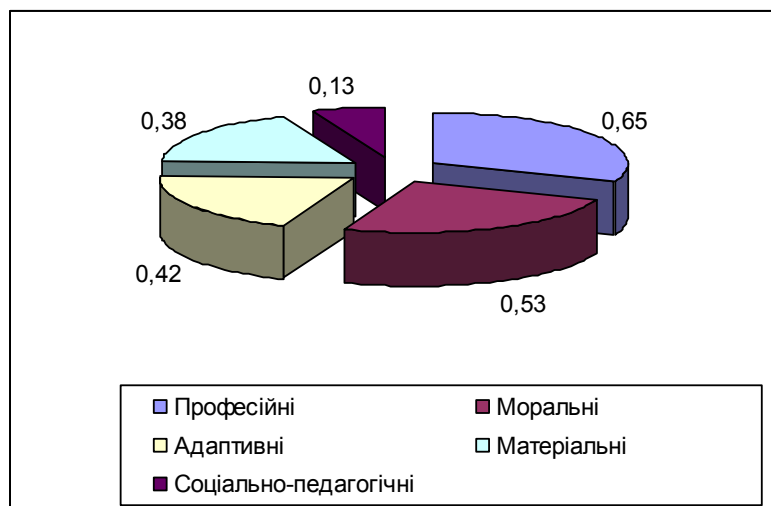

Рис. 1. Групи факторів-причин необхідності післядипломної освіти вчителів фізичної культури (у балах).

Результати опитування показали, що післядипломне навчання вчителів фізичної культури не повною мірою реалізує покладені на нього функції. Так, учителі вказують на недостатню реалізацію адаптивної функції (0,42 бали), а також на відсутність розробленості прикладного напрямку даного виду навчання. Післядипломна фізкультурна освіта не розглядається вчителями як основа матеріального добробуту – (0,38 бали) і не ототожнюється як засіб формування професійного іміджу фахівця – (0,13 бали).

В умовах формування економіки ринкового типу, ігнорування соціально-педагогічної значимості професії та можливостей додаткового заробітку, як результату післядипломного навчання у більшості респондентів, можна пояснити не ефективністю роботи даної системи та недостатнім використанням всіх її організаційних компонентів. Порівняльний аналіз професійних і моральних груп дозволив встановити, що необхідність післядипломної освіти у вчителів фізичної культури стимулюється професійними моральними групами факторів-причин ($r=0,94$).

Таким чином, під час формування навчального процесу для вчителів фізичної культури в даній системі неперервного навчання необхідно акцентувати увагу на моральних і професійних групах факторів-причинах.

Вивчення зазначених факторів надали можливість визначити мотиваційну структуру навчання в системі післядипломної освіти вчителів фізичної культури, що дозволило встановити, що з віком, незалежно від посади та стажу роботи, вона знижується. Так, молоді фахівці до 25 років відчувають потребу в післядипломній фізкультурній освіті, на що вказують 45,5% респондентів. А у віковій категорії 40–49 років дану потребу відзначили тільки 29,7% учителів. У процесі дослідження ми визначили, що в умовах підвищення рівня їх освіти, зростає і необхідність в отриманні нових знань. Так, серед осіб, що мають середньо-фахову освіту, мають таку потребу майже 34 % респондентів, а з вищою – 48,5% опитаних учителів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, професіоналізм учителя фізичної культури є системною характеристикою його особистості і представляє цілісність його знань, умінь, особистісних та професійних якостей, потенціалів, що повинні розвиватись та вдосконалюватись у системі неперервної підготовки. Тому вдосконалення системи післядипломної освіти вчителів фізичної культури повинно задовольняти різноманітні освітні потреби фахівців. При створенні такої систем варто враховувати певні причини навчання вчителів фізичної культури, а також рівень мотивації щодо отримання післядипломної освіти, яка залежить від освіти фахівця та його досвіду роботи за фахом.

Подальші дослідження передбачаються провести в напрямі вдосконалення предметно-професійної компетентності вчителя фізичної культури через поглиблення знань з дисциплін професійно-орієнтованого циклу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бикмухаметов Р. К. Содержание процесса физического воспитания в системе педагогического образования / Р. К. Бикмухаметов // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 7. – С. 45–50.
2. Гершунский Б. С. Педагогическая наука в условиях непрерывного образования / Б. С. Гершунский // Советская педагогика. – М., 1987, № 7. – С. 57.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.) від 3 листопада 1993 р. № 896 Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=142
4. Дивак В. Особливості організації підвищення кваліфікації вчителів профільної старшої школи / В. Дивак // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1. – С. 10–12.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>

6. Матвієнко П. І. Формування готовності педагогічних працівників до комплексної оцінки дидактичного процесу в системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / П. І. Матвієнко. – Луганськ, 2003. – 18 с.

7. Олійник В. В. Проблеми реформування і розвитку післядипломної освіти / В. В. Олійник, А. С. Нікуліна // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 6–9

8. Онушкин В. Г. Непрерывное образование – приоритетное направление науки / В. Г. Онушкин, Ю. Н. Кулюткин // Советская педагогіка. – 1998. – № 2. – С. 86–90.

9. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?4905>

10. Протасова Н. Г. Гуманізація післядипломної освіти педагогів / Н. Г. Протасова. – К. : АТЗТ «Експрес-об'ява», 1998. – 151 с.

11. Сігаєва Л. Є. Неперервна освіта в Україні: її складові і тенденції розвитку / Л. Є. Сігаєва // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 45–46.

РЕЗЮМЕ

С. А. Старченко. Непрерывная подготовка как составляющая профессиональной деятельности учителя физической культуры

В статье анализируется система непрерывной подготовки учителя физической культуры. В современных условиях интенсивного увеличения объемов научной информации, её постоянного обновления, расширения и углубления, происходит довольно быстрое устаревание полученных специалистом знаний и обесценивание приобретенного раньше образования. Акцентируется внимание на повышении профессиональной компетентности учителя через систему заведений последипломного образования. Определены основные мотивы и причины обучения учителей в системе повышения квалификации и как они изменяются в зависимости от возраста и продолжительности работы по специальности.

Ключевые слова: непрерывная подготовка, образование, учитель физической культуры, последипломное образование, повышение квалификации.

SUMMARY

S. Starchenko. Continuous training as integral part of professional activity of a teacher of physical culture.

The article deals with the analysis of continuous training of a physical culture teacher. In modern conditions of intensive increase of scientific information and its continuous updating, spreading and complication, there happen a really fast obsolence of acquired by a specialist knowledge and depreciation of earlier received education. Attention is paid to the improving of teachers' competence through the system of post-graduate educational establishments. Basic motives and reasons of teachers' training in the system of professional development are defined, in particular how they change depending on the age and time of occupational work.

Key words: continuous training, education, physical training teacher, graduate education, advanced training.